

Dažniausiai logopedas duris praveriame, kai mažylis švepluoja arba vis dar kalba sava kalba, kai kiti jo bendraamžiai jau seniai rezga trumpus sakinius. O vaikui kalbant netaisyklingai, tik nusijuokiam, vildamiesi, kad jam augant „užaus“ ir jo kalba. Deja, dažniausiai kalba taip ir „neužauga“.

Konsultuoja
logopedė
**VIOLETA
KATINIENĖ**

Logopedai pastebi, kad vis dažniau vaikų kalba vystosi pavėluotai: dvejų–trejų ar net ketverių metų mažieji neretai taria tik kelis žodžius. Šie vaikai nesugeba pavadinti paprasčiausių daiktų ar įvardyti veiksmų. Šiuolaikinių vaikų kalba skurdesnė už jų tėvų kadaise. Todėl logopedai pataria į tai nenumoti ranka, nes vystantis kalbai lavėja vaikų atmintis, dėmesys, suvokimas ir net mąstymas. Laiku neištaisius kalbos sutrikimų, vėliau vaikai nesugeba rišliai reikšti minčių, nesupranta vieno ar kito žodžių prasmės. Net vyresnio amžiaus moksleiviai, jau perkopę pradinį klasių slenkstį, nežino rečiau vartojamų žodžių,

tokių kaip lovy, plūgas, botagas, kekė, kikielis ir pan. Suprantama, tuomet jiems sunku suvokti tekstą, ypač jei reikia įrašyti praleistas raides, atpasakoti turinį, atrasti ir vartoti vaizdingus žodžius. Užsienio kalbų mokytojai taip pat skundžiasi, kad mokiniai neįsijaukia naujų žodžių, matematikai guodžiasi, jog vaikai negeba išmokyti daugybės lentelės ar suvokti tekstinių uždavinių, o geografiniai ir istorikai – kad nerišliai pasakoja, atsakinėja į klausimus. Ką jau kalbėti apie tai, kaip sunku su tokiais vaikais dirbti lietuvių kalbos mokytojams!

Kodėl jis neskuba?

Jei trejų–ketverių metų mažylis vis dar kalba sava kalba, tėvai dažniausiai visa tai nurašo paveldėjimui ir permelgę galvos nesuka – kažkada pradės. Iš tikrųjų priešzascių, be paveldėjimo, gali būti ir daugiau.

Meška eiti į mišką

■ **Ligos.** Dažnai – ankstyvas organinis galvos smegenų pažeidimas, atsiradęs dėl intoksikacijos, infekcijos, traumas, netgi per greitas ar per lėtas gimdymas, cezario pjūvis ir kt. Kalbos formavimuisi daro įtaką ir pirmaisiais vaiko gyvenimo metais persirgusios ligos bei jų komplikacijos. Pavyzdžiui, pirmąjį pusmetį nustatomas raumenų tonuso sutrikimas. Mažylis yra glebus, nenoriai sėdasi. Jeigu raumenų tonusas išlieka žemas, logopedas dažnai pastebi ir esant pasyvų liežuvį, nejudrias lūpas.

■ **Televizorius ir kompiuteris.** Praėjus porai mėnesių intensyvaus darbo su logopedu, tėvai supranta, kiek daug pastangų reikalauja korekcijos pratybos, kad vaiko kalba pradėtų tinkamai vystytis. Tada jie prasitaria, jog tikrai per mažai bendravo su vaiku. Dažnas pripažįsta, kad mažylis valandų valandas leidavo prie televizoriaus ar kompiuterio. Įdomios pažintinės laidos ar lavinamieji žaidimai neatstoja ir neatstos bendravimo su vaiku. Mokslininkai teigia, kad dvimetukai, sėdėdami dvi ir daugiau valandų per dieną, patiria nuolatinę įtampą. Vėliau tokių vaikų kalba yra skurdesnė, šlubuoja elgesys. Jiems sunkiau ir susikaupti, sudominti juos darbu, tad logopedo kabinete jie laksto, griebia iš eilės visus žaislus ir nė neketina dirbti.

■ **Dvikalbystė.** Emigrantų vaikai gali turėti ne tik socialinių, bet ir lingvistinių sunkumų. Kai nekalbantis ar tik pradedantis kalbėti vaikutis patenka į svetimą kalbinę aplinką, sutrinka jo natūralus gimtosios kalbos vystymasis. Tokiais atvejais, jei vaikučio kalba vėluoja, patariama kalbėti tik viena kalba, kad jis greičiau įsisavintų kalbos pradmenis.

Vidutinis kalbos neišsivystymas

Jis dažniausiai nustatomas 3,5–5 metų vaikams. O pasireiškia įvairiai.

■ **Sava kalba.** Tokie vaikai kalba daug, bet sava kalba, t. y. žodžiuose sukeičia skiemenis, juos praleidžia arba labai sutrumpina žodį. Mažesni, 3,5–4 metų, vaikai kalbėdami dar vartoja garsiažodžius, pavyzdžiui, „aš noriu niam-niam“, „mašina py-py“. Tėveliai savo atžalėlę supranta, tačiau aplinkiniai su tokiu vaiku neretai negali susikalbėti.

■ **Žodynas ir gramatinė kalbos sandara.** Mažieji negeba pavadinti elementarių daiktų, veiksmų ar ypatybių, pavyzdžiui, nepavardina daugelio kūno dalių, gyvūnų, indų, baldų, rūbų ir kt. Nežinomus žodžius keičia į jiems žinomus panašius žodžius, pavyzdžiui, voverę vadina kiškiu, vištą – gaidžiu, delną – ranka, kopėčias – laiptais ir kt. Nežinomi pavadinimai gali būti keičiami bendriniais, pavyzdžiui, genys ar žvirblis vadinami paukščiu, baravykas ar musmirė – grybu. Jei reikia pavadinti veiksmus, viską supaprastina, pavyzdžiui, gyvatė ar vėžlys eina, mama prausia rūbus (vietoj „skalbia“) ir pan. Jų kalboje egzistuoja tik pagrindiniai žodžiai: didelis – mažas ir pan.

Dažnai vaikai neskiria spalvų pavadinimų, sunkiai įsijaukia eilėraščius. Daro nemenkų žodžių kaitymo, valdymo ir derinimo klaidų. Painioja linksnius, giminę, skaičių. Dažnai nederina daiktavardžio ir būdvardžio, daiktavardžio ir skaitvardžio (mažas lova, du akiai, vienas nugara) ir pan. Neskiria veiksmažodžio laikų arba juos painioja, gali vietoj jų pavartoti bendratį, pavyzdžiui, „meška eiti į mišką“. Šių mažylių sakiniai trumpi, į klausimus jie atsako vienu žodžiu, negeba pasakoti.

■ **Garsai.** Vaikai neretai netaria daugelio garsų arba juos keičia kitais. Iki 4,5 metų tęsiasi fiziologinis šveplavimas, todėl iki tokio amžiaus tai yra normalu. Tačiau vyresni vaikai visus garsus (išskyrus garsą „r“, kurį fiziologiškai netaisyklingai galima išgirsti iki 5,5 metų) jau turi tarti gerai. Kuo ilgiau vaikas netaria garsų, tuo ilgiau nelavėja jo foneminė klausia, t. y. garsų klausia. O tai reiškia, kad jis vėliau, mokykloje, gali neteisingai rašyti: praleisti raides, sukeisti jas vietomis, neskirti ilgųjų ir trumpųjų balsių (i-y, u-ū, e-ė), dvibalsių (o-uo, ie-ie), minkštumo ženklų ir kt.

Atpažinkime nežymų kalbos neišsivystymą

Nežymus kalbos neišsivystymas dažniausiai nustatomas penkerių–septynerių metų vaikams, nors kartais ir vyresniems. Skirtingai, nei esant vidutiniam kalbos neišsivystymui (kai vaikas kalba daug, bet jo kalba – nesuprantama), šiuo atveju vaiko kalba suprantama, tačiau nerišliai, sakiniai – trumpi, o žodynas – dar labai skurdus.

■ **Daiktų pavadinimai.** Dalį daiktų, veiksmų, ypatybių jie vadina netiksliai, pavyzdžiui, kulną vadina padu, antakį – blakstienomis ir t.t.

■ **Rišlieji kalba.** Kalbėdami šie vaikai ne visada tinkamai derina žodžius, pavyzdžiui, „du ančiai“ (dvi antys), „nėra vieno žuvio“ (nėra vienos žuvies). Dažnai netaisyklingai taria sudėtingesnes konstrukcijas, daugjaskieminius žodžius, tokius kaip kupranugaris, radiatorius ir pan. Išsamiai ir rišliai pasakoti taip pat nesugeba. Gana sunkiai orientuojasi erdvėje, nenusako, kur yra daiktas (šalia, toje ar šioje pusėje, priešais, už ir pan.). Kartais jam sunku skirti ir laiko sąvokas (ryt, poryt, vakar, metų laikus ir kt.).

■ **Garsai.** Garsus taria dažniausiai netiksliai (vienus keičia kitais arba jų netaria). Foneminė (garsų) klausia nepakankamai išlavėjusi. Mokyklinukų rašto darbuose pastebimos gausios raidžių sukeitimo ar praleidimo klaidos.

Kaip padėti

Kaip padėti, esant vidutiniam kalbos neišsivystymui?

■ **Žodyno plėtimas.** Visų pirma reikėtų plėsti vaikučio žodyną. Tik atminkite – tą daryti būtina ne padrikai, mokant visų jūsų žinomų žodžių iš eilės,

o kryptingai. Kiekvieną kartą imkite atskiras temas. Pavyzdžiui, „Laukiniai žvėrys“. Iš anksto pasiruoškite krūvelę paveikslėlių arba nuotraukų, kuriuose būtų pavaizduoti laukiniai žvėrys. Pageidautina, kad iš pradžių būtų žinomesni ar dažniau sutinkami gamtoje, tokie kaip lapė, vilkas, meška, kiškis, ežys. Įvardijant lavės ir kalba, ir atmintis.

■ **Atsakymai į klausimus.** Trumpų atsakymų iš vieno žodžio jau nebeužtenka. Mokykite mažylį atsakinėti į klausimus pilnu sakiniu. Pavyzdžiui, klausiate: „Ką ėda vilkas?“ Vaikas neturėtų atsakyti vienu žodžiu: „Mėsą“. Reikėtų siekti, kad jis atsakytų: „Vilkas ėda mėsą“. Sakydamas pilną sakinį mažylis bus priverstas tarpusavyje derinti žodžius, pasakyti tinkamus linksnius, ir taip greičiau pasieksite, kad vaiko kalba taptų gramatiškai taisyklinga.

■ **Atminties, dėmesio ir suvokimo lavinimas.** Kad lavėtų atmintis, naudinga pasimokyti trumpų keturių eilučių eilėraščių. Pirmajam išmokyti galbūt prireiks daugiau laiko ir energijos, tačiau kitus įveiks greičiau ir lengviau. Dėmesiumi ir suvokimui lavinti puikiai tinka įvairūs loto žaidimai, kaladėlės. Dėlionės šiuo atveju tinka mažiau, nes mažieji dažnai taiko formas ir nemato paties piešinio.

O nežymų kalbos neišsivystymą gal... išaugus?

Gana dažnai tėveliai, pastebėję netaisyklingą vaikučio kalbėjimą, laukia, kol tai praeis savaime. Deja, taip įvyksta ne visuomet. Todėl būtina vaikučiui padėti.

■ **Žodyno plėtimas.** Esant nežymiam kalbos neišsivystymui (kaip ir esant vidutiniam kalbos neišsivystymui) taip pat labai svarbus žodyno plėtimas. Tik šiuo atveju, be jau išvardytų žvėrelių, papildomai galite pamokyti atpažinti ir mažiau žinomus ar rečiau matomus laukinius žvėris.

■ **Rišiosios kalbos ugdymas.** Susipažinęs su laukiniais žvėrimis vaikas jau pats turi rišliais penkių–šešių sakinių juos apibūdinti, nurodyti jų panašumus ar skirtumus ir t.t. Mokykite pasakoti trumpas pasakėles. Iš pradžių vaikui padėkite klausimais, o vėliau jis tegul bando atpasakoti neilgą pasakojimą pats. Neaiškūs, jam nežinomus žodžius paaiškinkite, o kad geriau įsimintų, parodykite daiktus paveikslėlyje.

■ **Atminties lavinimas.** Mokykite įsiminti jau sudėtingesnius eilėraščių, dėlionės žaidimus.

RENATA MASLAUSKIENĖ

Lilu
www.LILU.lt
Apie mus: www.lilu.lt

Patogios maitinimo liemenėlės
Medvilninių gaminių įvairovė
Figūrą koreguontys rūbai

Parduotuvė Vilniuje: J.Jasinskio g.8
Internetinė parduotuvė www.LiLu.lt
info@lilu.lt | +370 655 51466

| Nemokamas pristatymas nuo 75lt |
| Prekių keitimo - grąžinimo garantija |
| Greitas prekių pristatymas |